

En titt in i Landtbruksakademiens nya museum

Stockholms Dagblad Tisdag 26 juni 1906

Många vägar bära dit, – bland andra Djursholms järnväg, – men för säkerhetens skull taga vi spårvagn ut till Roslagstull och vandra därifrån till fots, på landväg ett stycke framåt till Experimentalfältet, hvilken icke så värst gamla anläggning inom kort skall omadministreras och varda ”Centralanstalten för jordbruksförsök”.

Här på krönet af en höjd, just där första bilvägen kröker af åt höger, se vi en ståtlig byggnad, med breda hvälfta fönster harmoniskt fördelade i stora röda och hvita murytor som kraftigt resa sig upp ur den saftigaste sommargrönska.

Det är Landtbruksakademiens nya museibygnad, som till konstruktör har arkitekt Josephson och till byggmästare Per Blom. Då vi väl kommit inom porten till helgedomen – med någon svårighet, ty den är tills vidare en tid framåt stängd för allmänheten, därför att det rika materialet ännu ej är till fullt ordnad – ligger framför oss en ögat mycket tilltalande interiör. Det stora rummet här i bottenvåningen imponerar, mera dock genom sitt omfång än sin höjd. Pelare och hvalvbågar fördela och förena de med hvarandra sammanhängande utställningsfältet och ljuset, som flödar in genom de breda, väldiga fönstren, tjugo till antalet, samt de hvitmålade väggytorna, gifva åt de exponerade, olikartade föremålen en ytterligare relief och skärpa.

Detta är sannerligen en lokal fullt värdigt utrustad för sin uppgift. Och hvilken himmelsvid skillnad mot den gamla, eller rättare de gamla, ty förut voro de två afdelningarne, landtbruksmuséet och fiskerimuséet, hvar för sig (det förstnämnda på Luntmakaregatan 4, det senare Mästersamuelsgatan 47). Båda dessa äro här sammanslagna till ett: landtbrukmuséet i nedra våningen, där vi nu befinna oss, och fiskerimuséet, i den öfra, dit vi komma om en stund.

Här är kanske platsen inflika, att en donation på 20 000 kr, från D. E. Ström, hvilken tjänstgjort som muséets föreståndare i 38 år och för 5 år sedan afgick ur tjänsten, ej ur lifvet. I icke ringa mån bidrog till att nybyggnaden här kom till stånd. Emellertid råder nu här inom en intensiv verksamhet för att få allt på sin rätta plats och bringa allt i harmoni, att få fram helhetsverkan ur detaljerna. Icke att få allt färdigt till en viss dag, icke med hänsyn till något högtidligt öppnande då basunerna skola blåsa omkull Jerikos murar, utan af en inneboende lust att skapa fram ordning och reda, en feberfri arbetsifver, som utvecklar sig rent organiskt, tyst, utan buller och bång. Och det är en lust att se och höra den intelligente arrangörens fina blick och lugna order, – allt liksom växer fram.

Vid entrén faller först i ögonen en del äldre plogtyper från 1700-talet, primitiva till konstruktion, med förrostade billar och murket trävirke. Det griper sinnet som en forntidssaga, en saga om armod och id!

Och så, i montrar, modellerna i miniatyr, små, mer eller mindre sinnrika tingestar, alla afsedda dock att få den karga moder jord gifmildare, redskap från 1700-talets början och så vidare framåt till allt större fullkomning. Dessa gamla, dyrbara souvernier, ha af Vetenskapsakademien och Patriotiska sällskapet öfverlåtits till muséet. Märkligt nog är det hufvudsakligast präster som visat sig vara ifrigaste ”insändare” då det gällde nya rön eller uppslag inom redskapsuppfindingarne från denna period. Kanske beroende på att de lättare hade tillfälle komma i kontakt med den tidens ”hjärnadel” än vanliga bönder. Alltnog, i gammaltid lånades af nämnda institutioner dessa modeller ut till kända driftiga landtbrukare öfver hela riket, att tjäna som mönster och ledning vid privat tillverkning för eget och allmänt väl – till jordbrukets fromma.

Det har kräfts lång tid och mycket pietetsfullt arbete att för muséets räkning renovera dessa små modeller – i 1/10-dels – 1/12-dels skala – som samtliga äro framställda i trä.

Vi finna strax bredvid en modellsamling med fullt moderna åkerbruksredskap med fullt moderna åkerbruksredskap, skänkta till muséet af kammarherre G. von Scheele i Kilanda, och af

utomordentligt intresse vid den härvidlag alldeles inför ögonen liggande jämförelsen mellan förr och nu.

Främst bland miniatyrmodellerna, placerad på en lång sockel ett stycke fram i salen, utmärker sig en alldeles utomordentligt gjord grufmodell från saltverken i Stassfurt. Framsidan, från öfverkant till bas, visar i genomskärning det mest naturtrogna återgifvande af grufvans olika schakt och gångar, samt de minerallger, som där förekomma: saltlern, bergsalt, anhydrit, kali-salt o.s.v. På planet ofvanför ser man maskin och ångpannehiss, uppfodringsverk, förädlingsverk, administrationsbyggnader, räls – *allt*, och allt utarbetat med el alldeles häpnadsväckande petitesse. Det sällsynt vackra arbetet – ungefär manshögt och omkring två meter bredt – har utförts af modellören Rich. Braun i Freiberg och är skänkt till muséet af grosshandlare M. Fränkel i Göteborg. Det har kostat 12 000 kr. och har en vikt af 5 ton.

I olika afdelningar till höger och vänster äro samlingar af äldre plog-, harf-, sladd-, och välttyper från skilda landskap, och längre fram moderna jordbruksmaskiner och redskap: däribland 3 potatissättningsmaskiner af äldre och nyare datum, en oändlig mängd harfvar, olika slag af triörer (sädesrensare) sånings-, och gödningsmaskiner o.s.v. – allt saker för varje jordbrukare säkerligen mycket intressanta och framför allt instruktiva. Hvarje pelare här är från tak till golf beklädd, eller rättare monterad med handredskap: spadar, grepar, hackor och dylikt.

Då vi passerat något mer än halfva salen framåt vidtager mejeriefdelningen, der vi finna en massa äldre mejeriinventarier: ämbar, ok, smörkärnor, bland hvilka sistnämnda man särskildt fäster sig vid en gammal s.k. vaggkärna från Edsvara gård, stor som en vanlig utdragssoffa, och i öfrigt påminnande om en sådan, moderna mjölkkegl, mjölkkyllare, transportflaskor etc. Separator möter här med en särskild utställning och dominerar fältet. Man ser här bl.a. de Laval's första separator, tillverkad 1878, således före bolagets bildande, samt hel kollektion af varierande separatorskulor. Vidare stå här sida vid sida uppställda trenne handseparatorer: 1886, 1896 och 1906 års typer, visande hur utvecklingen af denna apparat tagit språng. 1886 ”utnyttjade” en dylik 100 liter per timme, 1896 – 300 och 1906 600 liter.

I ett mindre rum, längst fram till höger finna vi ett fullständigt inredt stall samt dessutom stallinventarier, redskap för körsel och slakt, de sistnämnda skänkta till muséet af Djurskyddsföreningen, och en samling gamla selbogar och lokor. Särdeles tilltalande verkar här en vacker montre af hästskor och söm från Munkbro. I salen en trappa upp, lika stor som den i bottenvåningen, med betydligt högre, försedd med lanternin och ett femtiotal fönster, är inrymd en vetenskapligt anordnad permanent utställning af sädesslag, artificiella gödningsämnen m.m. Här finnas äfven svenska och finska modeller af torkrior samt ett fullständigt inredt hönshus med uppstoppade fjäderfän af olika ras.

Lejonparten af utrymmet här uppe tager dock den storartade fiskerieställningen och allt är här ordnad med utomordentlig smak. Fästade i den högst upp belägna lanterninens smäckra bjälklager hänga de väldiga fisknäten, hvilka skulle vara omöjliga att placera på annat sätt. Som det nu är verka de med sina flöten rent dekorativt där de i bukter stiga och sjunka med mjuka ”fall”.

Fyra stora fristående skåp af bonad ek midt i salen innehålla modeller till fiskebåtar, och omkring ett femtital miniatyrsegelbåtar af olika typer, från Blekingsekan och den Bohusländska makrillbåten till storbåtarna, hafsplöjarna, som ge sig ut på turer så långa, att saltning af den infångade fiskar sker ombord. I knippen längas väggarna hänga en otalig mängd fiskegarn, och i glastäckta skåp förvaras preparat och burkar, där Östersjöns och Västerhafvets, liksom våra insjöars och strömmars, matnyttiga innevånare ligga i sprit. Montrer med modeller för olika fisken, såsom de stå och anordnas vid fångsten finnas här och där. Den intressantaste af dessa är den som framställer vinternotdragning af strömming i Stockholms skärgård, utförd af fiskerassistenten Wahlberg. En mängd fotografier från haf och fjord illustrera

på ett mycket instruktivt sätt utöfvandet af fiskeriets för vårt land så viktiga näring, och en rikhaltig samling redskap för sportfiske saknas icke heller här.

Mycket vore att tillägga för att få denna skildring fullkomlig, med det skulle kräva för stort utrymme. Då muséet snart nog kommer öppnas blir ju tillfälle att på platsen taga del af det rika material, som här står till forskarens och yrkesmannens förfogande. Tillfredställande är det att se dessa prof på vårt härdiga folks idoghet och oförtröttade sträfvande framåt.

Det återstår endast nämna, att den som ledt och leder uppsättningen i sin helhet är Landtbruksakademiens sekreterare prof. Juhlin-Dannfelt, assisterad af muséets föreståndare hr Johnson. För fiskeriafdelningen står fiskeriinspektören d:r Trybom.

A.